

Reforma visokog obrazovanja u Republici Srpskoj, nužnost, koncept i ograničenja

Higher Education Reform in Republika Srpska, Necessity, Concept and Limitations

Milenko Stanić, Univerzitet Sinergija, Bijeljina, Raje Baničića bb, mstanic@sinergija.edu.ba
Tamara Stanić, PanonIT d.o.o, Novi Sad, tamarica.stanic93@gmail.com

Sažetak –Reforma kompletnog sistema obrazovanja je postala regionalnih trend, prisutna u svim zemljama Zapadnog Balkana o kojoj se dosta govori i piše. U ovom radu smo se koncentrisali na reformu visokog obrazovanja koja se zagovara i provodi u Republici Srpskoj (RS). Ovaj proces je, u RS, prisutan u dužem vremenskom periodu, ali se u ovoj godini sistemski uobličava i intenzivira.

Ovdje je riječ o procesu koji će trajati. Sadržaj ključnih dokumenata u procesu reforme visokog obrazovanja nije izrađen niti dostupan javnosti. U tom smislu, kod koncipiranja sadržaja reforme, mi ćemo se koristiti metodom analize izjava resornog Ministra i članova Vlade po ovom pitanju. Analiziraćemo tekstove objavljene u dnevnoj štampi i na tv portalima. Cilj ovog rada je procjena osnovnih smjerova reforme u visokom obrazovanju RS, kao i identifikovanje faktora koji će taj proces zaustavljati i ograničavati.

Ključne riječi –reforma, visoko obrazovanje, faktori promjena, koncept, ograničenja

Summary - Reform of the complete education system has become a regional trend, present in all the Western Balkans countries, and it's a very discussed and covered topic. This paper focuses on the higher education reform advocated and implemented in Republic of Srpska (RS). In RS, this process has been present for a long period of time, but this year it is systematically shaped and intensified.

This is a process that will take time. The content of key documents on the higher education reform process has not been produced or made available to the public yet. In this regard, in conceptualizing the content of the reform, the method of analyzing the public announcements of ministers and cabinet members on this issue will be used. The texts published in the daily press and on TV news portals will be used in this paper. The aim of this paper is to assess the basic directions of reform in RS higher education, as well as to identify the factors that will halt and limit this process.

Keywords - reform, higher education, factors of change, concept, constraints, trends.

I - UVOD

Reforma u oblasti obrazovanja je aktivnost regionalnog karaktera. Ona je postala regionalni trend. Prisutan više godina, a na snazi će dobijati u budućem vremenskom periodu. Biće to trend koji će oblikovati naše živote u budućem vremenskom periodu.

To je jedan od nekoliko najdominantnijih trendova. Istraživanje koje smo sproveli ranije, na bazi analize naslova dnevnih novina koje izlaze u regionu i tekstova koji se objavljuju na tv portalima u vremenskom periodu od četiri mjeseca, je pokazalo da je reforma obrazovanja jedna od najvažnijih pojava koja zaokuplja pažnju javnosti.

Tabela 1. Najvažnije teme naslovnih strana dnevne štape¹

Trend	Broj objavljenih naslova	Ukupan broj objavljenih tekstova za izabranih osamnaest dana posmatranja (u period od 12.03 do 8.07.2019.)
1.	Konstantnost regionalne političke nestabilnosti	47
2.	Otuđenost, neefikasnost i prenaduvanost javnog sektora	23
3.	Promjene u obrazovnom sistemu	22
4.	Slaba vladavina prava i raširena korupcija	20
5.	Klimatske promjene i elementarne nepogode	17
6.	Porast duga građana i stagnacija životnog standarda	15
7.	Emigracija naših radnika i stanovništva u zemlje Zapadne Evrope	12
8.	Porast evroskepticizma	9
9.	Rast kineskog uticaja u regionu	7
10.	Rast migrantskih priliva stanovništva iz zemalja Bliskog Istoka	6

¹ M. Stanić, M. Lazarević, T. Stanić, Ključni trendovi društvenog razvoja koji determinišu našu budućnost, IX Međunarodni naučni skup o ekonomskom razvoju i životnom standardu, EDASOL 2019., Apeiron, Banjaluka, 2019.

Izvor: obrada autora

Ova analiza je pokazala da reforma obrazovanja po broju objavljenih naslova u dnevnim novinama, u periodu od početka marta do sredine jula 2019. godine, zauzima treće mjesto. Analizom su obuhvaćena naslovi dnevnih novina koje

izlaze u RS (Nezavisne novine, Glas Srpske, EuroBlic), Federaciji BiH (Oslobođenje) i Srbiji (Informer, Blic, Večernje novosti i Politika). Neki naslovi, od ukupno objavljenih 22 su dati u narednoj tabeli.

Tabela br. 2 - Naslovi u štampi koji se odnose na promjene u obrazovanju²

NASLOVI	NOVINE	DATUM OBJAVLJIVANJA
1. "Reforme u obrazovanju - sad ili nikad, nepotrebni stručnjaci nas skupo koštaju"	EuroBlic	16.04.2019.
2. "Ministarstvo prosvete uvodi kratak program studija! Nova vrsta studiranja! Do diplome za samo tri meseca"	Informer	14.05.2019.
3. „Studenti u BiH željni istraživača“	Oslobođenje	21.05.2019.
4. „Odlikaši pohrlili u medicinsku školu“	Glas Srpske	11.06.2019.
5. „Ključ u bravi u 39 krajiških škola“	Oslobođenje	25.06.2019.
6. „Za indeks na stomatologiji bore se četiri srednjoškolca“	Politika	25.06.2019.
7. „Mlade ne zanimaju agrar ni šumarstvo“	Nezavisne novine	2.07.2019.

Izvor: obrada autora

Tabela br. 2 - Naslovi u štampi koji se odnose na promjene u obrazovanju³

NASLOVI	NOVINE	DATUM OBJAVLJIVANJA
8. "Reforme u obrazovanju - sad ili nikad, nepotrebni stručnjaci nas skupo koštaju"	EuroBlic	16.04.2019.
9. "Ministarstvo prosvete uvodi kratak program studija! Nova vrsta studiranja! Do diplome za samo tri meseca"	Informer	14.05.2019.
10. „Studenti u BiH željni istraživača“	Oslobođenje	21.05.2019.
11. „Odlikaši pohrlili u medicinsku školu“	Glas Srpske	11.06.2019.
12. „Ključ u bravi u 39 krajiških škola“	Oslobođenje	25.06.2019.
13. „Za indeks na stomatologiji bore se četiri srednjoškolca“	Politika	25.06.2019.
14. „Mlade ne zanimaju agrar ni šumarstvo“	Nezavisne novine	2.07.2019.

Izvor: obrada autora

² M. Stanić, M. Lazarević, T. Stanić, isto

³ M. Stanić, M. Lazarević, T. Stanić, isto

Navedena istraživanja su se odnosila na ukupni sistem obrazovanja u regionu. U ovom radu se bavimo reformom visokog obrazovanja u RS. Ta tema je bila aktuelna i prije i nakon perioda prethodnog istraživanja. Podaci u narednoj tabeli potvrđuju navedenu konstataciju.

Tabela br. 3 – Objavljeni naslovi u medijima koji se odnose na reformu visokog obrazovanja u RS

NASLOVI	OBJAVA	DATUM OBJAVE
1. „Republika Srpska kreće u reformu visokog obrazovanja”	ATV, Banjaluka	17.07.2019.
2. „Potrebna ozbiljna reforma visokog obrazovanja u Srpskoj”	ATV, Banjaluka	18.07.2019.
3. „Srpska pokreće reformu visokog obrazovanja”	RTRS, Banjaluka	17.07.2019.
4. „Reforma visokog obrazovanja u RS traje do 2035.”	Nezavisne novine	17.07.2019.
5. „Reforma visokog obrazovanja – Unija studenata podržala namjeru ministra Rajčevića”	EuroBlic	19.07.2019.
6. „Srpska: Studenti žele aktivno da učestvuju u reformi obrazovanja”	Večernje novosti	19.07.2019.
7. „Srđan Rajčević: Vratićemo mladima vjeru u obrazovanje”	Nezavisne novine	22.08.2019.

Izvor: obrada autora

Evidentno je da se pitanje reforme visokog obrazovanja postavlja u vrh prioriteta Vlade RS. Aktuelnost i značaj teme je nametnulo potrebu da se u ovom radu bavimo ovom problematikom. Strukturno rad se sastoji iz tri dijela. Prvo

ćemo ukazati na neophodnost promjena u oblasti visokog obrazovanja. Predočićemo trendove o broju studenata na našim Univerzitetima. Prisutan je stalni pad broja upisanih, koji sami po sebi traže promjene u organizaciji visokog obrazovanja. Broj visokoškolaca koji su nezaposleni i koji traže posao u struci je drugi faktor koji ukazuje na potrebu za ozbiljnim promjenama u studijskim programima. Zahtjevi poslovne zajednice su treći factor koji uslovljava nužnost ozbiljnih promjena u sistemu visokog obrazovanja u RS.

U drugom dijelu rada su date osnovne smjernice promjena u visokom obrazovanju nagovještene od strane Vlade RS i resornog Ministarstva. Kako se radi o poslu na duge staze, tekst strategije još nije urađen, biće predloženi samo osnovni postulati očekivanih promjena. Oni su nagovješteni u izjavama odgovornih za ovu reformu i kratkim tekstovima objavljenim na ovu temu u dnevnoj štampi i informativnim televizijskim emisijama.

U trećem dijelu rada ćemo ukazati na nekoliko faktora koji će predstavljati ozbiljnu kočnicu najavljenim promjenama. Procjenit ćemo njihovu snagu i posledice. Na bazi toga ćemo izvesti zaključke o konačnom ishodu ovog procesa.

II - NEOPHODNOST PROMJENA U VISOKOM OBRAZOVANJU

Promjene u obrazovanju su zauzele sami vrh tema u dnevnoj štampi. Zahtjevi se odnose na sve nivoe obrazovanja, od predškolskog do visokog. Bavljenje ovom temom je uslijedilo i po osnovu zahtjeva poslovne zajednice ali i zbog očiglednog trenda stalnog smanjenja broja učenika u zemlji i sve većeg odlaska radnika u inostranstvo.

Tabela 4. Kretanje broja studenata u RS⁴

Školska godina	Broj ustanova visokog obrazovanja			Broj aktivnih studenata			Upisani na prvu godinu studija
	Ukupno	Visoke škole	Univerziteti	Ukupno	Javne VŠU	Privatne VŠU	
2014/2015	20	11	9	39.735	28.842	10.893	7.856
2015/2016	21	12	9	37.390	27.146	10.244	7.554
2016/2017	21	12	9	34.792	25.270	9.522	6.513
2017/2018	21	12	9	31.850	22.754	9.096	5.939
2018/2019	21	12	9	29.006	20.269	8.737	5.342

⁴ Zavod za statistiku RS, Bilteni broj 12 do 16. na www.rzs.rs.ba

Broj aktivnih studenata u RS je u konstantnom padu. Za pet godina taj pad je preko 10.000 studenata. U padu je broj upisanih studenata na prvu godinu studija. Za pet godina broj

Tabela 5. Prijavljeni sa VSS na Zavodu za zpošljavanje RS⁵

Stanje u januaru	Visoka stručna sprema	Masteri	Magistri nauka	Doktori nauka
2014.	12.917	385	70	3
2015.	13.501	484	84	3
2016.	13.899	597	99	5
2017.	12771	674	80	9
2018.	12153	644	78	14
2019.	10.690	619	76	23

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje RS se konstantno nalazi veliki broj lica sa završenom visokom stručnom spremom. Taj broj, polazeći od 2014. godine, je iznad 10.000 lica. Očigledno je da domaća privreda nije u stanju da apsorbuje kadrove koji dolaze sa naših visokoškolskih ustanova. Na jednoj strani su ograničenja vezana za nejaku privredu i nemogućnost angažovanja lica sa visokim obrazovanjem, a na drugoj strani su problem u neadekvatnoj strukturi diplomiranih studenata koja nije usklađena sa potrebama tržišta rada.

Navedeni podaci govore o nužnosti promjena ovakvog stanja. Pad broja upisanih i aktivnih studenata će dovesti do smanjenja broja visoko-obrazovnih institucija i studijskih programa. Veliki broj nezaposlenih diplomiranih studenata će dodatno uticati na smanjenje interesa mladih za studijama uz potrebu za prekvalifikacijama postojećeg visoko-obrazovnog kadra.

III - STRATEGIJA REFORME VISOKOG OBRAZOVANJA

Vlada RS je prvi put, u ovom sastavu, održala tematsku sjednicu posvećenu problemima u visokom obrazovanju, sredinom jula 2019. godine. Na toj sjednici je konstatovano da stanje u ovoj oblasti nije dobro i da su neophodne promjene. Tromost, nefleksibilnost, neprilagođenost globalnim tržišnim trendovima, zastarjeli studijski programi su samo neke od primjedbi koje su istaknute na raspravi a odnose se na stanje u visokom obrazovanju RS.

Ministar za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo Srđan Rajčević, sumirajući rezultat rasprave na sjednici Vlade, ističe osnovne slabosti u visokom obrazovanju: „Visoko obrazovanje karakteriše neadekvatna kontrola kvaliteta koja se manifestuje kroz nepotrebne i zastarjele studijske programe, izbora za viša naučna zvanja, smanjenja naučnoistraživačke produktivnosti, zatvorenosti za

upisanih na prvu godinu studija je manji za 2.514 studenata. Ovi trendovi neminovno zahtjevaju odgovarajuće promjene u broju VŠU i studijskih programa.

vanjske uticaje, smanjenje broja najboljih univerzitetskih nastavnika - istraživača uz istovremeno povećanje administrativnog osoblja, smanjenje regrutne baze potencijalnih studenata, pad broja upisanih studenata i onih koji nastavljaju i završavaju studije u Srpskoj”⁶. Ministar je naveo da se na studije u RS upisuju studenti sa manjim prosječnim ocjenama iz srednje škole, da bolji student odlaze u inostranstvo, da je sistem finansiranja javnih univerziteta neodrživ, da se na privatnim visokoškolskim ustanovama održava nizak nivo kvaliteta. Generalno je problem slabih veza privrede i obrazovanja, mala međunarodna vidljivost naših istraživača, niska izdvajanja za naučnoistraživački rad. Za promjenu ovakvog stanja Ministar očekuje širok konsenzus, podršku Vlade, privredne i društvene zajednice.

Nakon rasprave je dogovoreno da se reforma visokog obrazovanja odvija u tri faze. U prvoj fazi će se vršiti analiza stanja, u periodu 2019-2020. godina. U drugoj fazi će se vršiti konsolidacija stanja, do kraja 2022. godine. To je mandatni period ovog sastava Vlade. U trećem periodu, periodu transformacije sistema visokog obrazovanja, treba da se obezbijedi potpuna transformacija i prilagođavanje visokog obrazovanja globalnim tržišnim trendovima. Predviđeno je da ova faza traje do 2035. godine.

U nedostatku dokumenta na bazi kojeg će se sprovesti promjene u oblasti visokog obrazovanja RS, o njegovoj sadržini možemo govoriti na bazi već usvojenih dokumenata i najava resornog ministarstva i Vlade RS. U tom smislu su od posebnog značaja Ekspoze mandatarata za sastav nove Vlade RS, Program ekonomskih reformi Republike Srpske za period 2019-2021. godine, i Akcioni plan strategije razvoja obrazovanja RS za period 2016-2021. godine.

Prilikom izbora aktuelne Vlade RS⁷, u ekspozeu mandatarata navedeno je sedam prioritarnih zadataka na čijoj realizaciji će Vlada insistirati. Među navedenim prioritetima, pod brojem četiri, je: „Obrazovni sistem i tržište rada prilagođeno potrebama privrede”. U okviru ovog prioriteta predviđene su mjere: unapređenje tržišta rada, reforma Zavoda za zapošljavanje RS, upisnu politiku kreirati u skladu sa potrebama poslodavaca, razvoj dualnog sistema obrazovanja u srednjim stručnim i tehničkim školama i poboljšanje kvaliteta visokog obrazovanja. U dijelu Ekspozea koji se odnosi na visoko obrazovanje se navodi: „Vlada Republike Srpske rangiraće visokoškolske ustanove, u skladu s evropskim normama i standardima, i insistirati na reviziji osoblja u visokoškolskim ustanovama. Posebno ćemo pregledati

⁵ Zavod za zapošljavanje RS, www.zzrs.net

⁶Srpska pokreće reformu visokog obrazovanja, RTRS, 17.07.2019. www.lat.rtrs.tv

⁷Aktuelna Vlada RS je stupila na dužnost 18. decembra, 2018. godine

ispunjavanje uslova za napredovanje u nastavna i saradnička zvanja. U isto vrijeme, pooštriti ćemo i povezati uvjete za napredovanje, tako da se ne dogodi da neki nastavnici ne ispune opšte uslove za izbor u pridružena zvanja, a oni su izabrani u nastavna zvanja. Insistiramo ćemo na boljoj povezanosti visokoškolskih ustanova s poslovnom zajednicom, s namjerom da se ona otvori tržištu, kako bi dio prihoda stekli za svoje funkcioniranje naučnim istraživanjima, a time i stekli tržišnu verifikaciju.”⁸.

U akcionom planu Strategije razvoja obrazovanja RS su definisane mjere i aktivnosti za sve nivoe obrazovanja, od predškolskog do visokog. U vrijeme izrade strategije oblast obrazovanja je pokrivalo jedno ministarstvo (Ministarstvo prosvjete i kulture), a u novoj Vladi visoko obrazovanje je preneseno u Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo. Akcioni plan u oblasti visokog obrazovanja predviđa šest strateških ciljeva. U svakom od strateških ciljeva su navedene mjere, aktivnosti, indikatori uspjeha, rokovi za realizaciju, nosioci aktivnosti, izvori finansiranja i očekivani rezultati⁹.

U okviru strateškog cilja 1, unapređenje organizacione strukture i kvaliteta visokog obrazovanja, predviđeno je više mjera i aktivnosti. Jačanje uloge integrisanog univerziteta, unapređenje nastavnih procesa, jačanje kontrole rada visokoškolskih ustanova su neki od postavljenih zadataka. Planirane su mjere za unapređenje internog obezbjeđenja kvaliteta i studijskih programa, poboljšanje profesionalnih kompetencija nastavnika i eksternog obezbjeđenja kvaliteta.

U okviru strateškog cilja 2, naučnoistraživački orjentisano visoko obrazovanje i povezivanje visokog obrazovanja i tržišta rada, predviđeno je osam mjera i više aktivnosti. Planirano je da se poveća finansijska podrška za naučnoistraživački rad studenata i profesora, međunarodna mobilnost i razmjena studenata i nastavnika. Naše istraživače treba podsticati na veće učešće u međunarodnim projektima, a iskazan je i zahtjev za bolju povezanost visokoškolskih institucija i domaće privrede, putem izrade projekata za potrebe privrede, uz veću uključenost studenata u obavljanje studentske prakse. Neophodno je obezbjediti vrednovanje naučnoistraživačkog rada za izbor nastavnika u nastavna zvanja kao i adekvatno vrednovanje studentske prakse u izvođenju konačne ocjene studenata iz pojedinih predmeta.

Modernizacija studijskih programa na kojima se školuje budući nastavni kadar je strateški cilj pod rednim brojem 3 Akcionog plana. U strateškom cilju broj 4 (internacionalizacija visokog obrazovanja) posebna pažnja se poklanja saradnji naših univerziteta sa akreditovanim

⁸ Ekspozé mandatará za sastav nove Vlade RS, www.vladars.net, str.38.

⁹ Akcioni plan strategije razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016-2021. godine, Ministarstvo prosvjete i kulture, Banjaluka, juni 2016. godine, str. 163-202. www.vladars.net

univerzitetima u inostranstvu. Ta saradnja podrazumijeva mobilnost studenata i profesora, što treba adekvatno vrednovati i stimulisati odgovarajućim mjerama na univerzitetu, uz licenciranje zajedničkih studijskih programa domaćih sa univerzitetima iz inostranstva.

Strategijom se predviđa poboljšanje studentskog standarda, strateški cilj 5, uz cjeloživotno učenju i preduzetničko učenju kao podciljeva u okviru ovog zadatka. Strategijom je planirano poboljšanje sistema finansiranja visokog obrazovanja, strateški cilj pod 6, preko izdvajanja više finansijskih sredstava za visoko obrazovanje, racionalnije i efikasnije korištenje tih sredstava, uz potrebu da same visokoškolske ustanove trebaju obezbjediti dio prihoda po osnovu izrade različitih projekata za potrebe privrede.

Rezimirajući rad na tekstu reforme visokog obrazovanja Ministar za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo Republike Srpske Srđan Rajčević izjavio je da će se koncept reforme visokog obrazovanja zasnivati na tri principa - internacionalizacija, modernizacija i racionalizacija¹⁰. Ministar je istekao da je novi Prednacrt zakona o visokom obrazovanju u Republici Srpskoj završen i dostavljen zainteresovanim stranama. Taj Zakon je usaglašena sa praksom u regionu, kao i najboljim evropskim standardima. Njegovim usvajanjem će biti stvorene dobre pravne pretpostavke za cjelokupnu reformu.

IV - LIMITI REFORMSKIH PROCESA

Reforma visokog obrazovanja u RS nije na svom početku. Na tom poslu se radi od 2005. godine. Od tada je usvojeno dosta planova i dokumenata koji su trebali unaprediti visoko obrazovanje. Nakon petnaest godina rada na tim poslovima može se konstatovati da smo danas u gorjoj situaciji od one koja je bila na početku procesa. Evidentno je da se u reformu ušlo bez odgovarajuće pripreme i precizno definisanog pravnog okvira. Takva situacija je iskorištena od grupa i pojedinaca za uvećanje njihovih benefita a na štetu ukupnog sistema. Dakle, primjena Bolonjskih principa kod nas je bila pogrešna. Štete koje su tako napravljene biće najveći teret i kamen oko vrata bilo kakvog pozitivnog iskoraka u ovoj oblasti.

Određeni pozitivni iskorak je ostvaren činjenicom da je novi sastav Vlade RS prihvatio činjenicu da je stanje u oblasti visokog obrazovanja loše i da ga treba mijenjati. Ovo pitanje je bilo prvo o kojem se razgovaralo na posebnoj sjednici Vlade u ovom sastavu. Takav pristup treba da podrazumjeva opredjeljenost za ozbiljne promjene u ovoj oblasti.

Na putu promjena nosioce planiranih aktivnosti čekaju mnoga ograničenja koja bi mogla i ovu reformu da zastave. Početno

¹⁰ Rajčević: Tri principa reforme visokog obrazovanja, Nezavisne novine, Banjaluka, 16.10.2019. godine, na www.nezavisne.com

ograničenje se odnosi na različito gledanje na poziciju visokoškolskih ustanova u javnom i privatnom vlasništvu. Takav odnos se zadržava u pojedinim odredbama Zakona o visokom obrazovanju, mada takav pristup nije ustavno utemeljen. Predstavnicima javnih univerziteta se redovno konsultuju oko izrade svih važnih dokumenata koji se odnose na visoko obrazovanje. Oni ugrađuju svoje stavove u te dokumente i

na taj način štite svoju monopolsku poziciju. Takav pristup treba izbjeći ako se želi napredak aktualne reforme. Indetična zakonska rješenja se moraju primjenjivati za sve učesnike u visokom obrazovanju bez obzira na oblik vlasništva.

Politički uticaj i kontrola visokog obrazovanja je prisutna u RS, sa izgledima da se taj uticaj povećava. Posebno je to vidljivo u vođenju kadrovske politike na javnim univerzitetima prilikom izbora rukovodstva, a taj uticaj je prisutan i kod izbora i zapošljavanja nastavnog kadra. Organizacije koje predstavljaju studente se, takođe, biraju i kontrolišu od strane političkih partija. Na privatnim univerzitetima je neophodno raditi na razdvajanju funkcije vlasništva od nastavnih pitanja. Jače prisustvo politike u ovoj oblasti znači samo udaljavanje od zacrtanih temeljnih ciljeva reforme i udaljavanje od evropskog prostora visokog obrazovanja.

U narednom dugoročnom periodu treba računati sa padom novoupisanih i ukupnog broja studenata na visokoškolskim ustanovama RS. Demografska kretanja, broj učenika upisanih u prve razrede osnovnih škola, emigracija stanovništva u inostranstvo su faktori koji će usloviti takve trendove. Uprkos značajnom smanjenju broja studenata, a što potvrđuju podaci iskazani u tabeli broj 4, nema nikakvih reakcija i promjena na univerzitetima. Pojedini studijski program se zadržavaju iako je broj zaposleni na njima veći od broja upisanih studenata. Održavanje takvih studijskih programa se uvijek pravda višim nacionalnim interesima. Takav pristup neće pomoći napretku u oblasti visokog obrazovanja.

Čvršće veze i bolja saradnja fakulteta sa privredom, usklađivanje visokog obrazovanja sa potrebama tržišta rada, jesu promovisani ciljevi ranijih a vjerovatno i nove reforme. Za ostvarenje tih ciljeva potrebne su promjene i u samoj privredi. O tome se do sada nije diskutovalo. Ograničenja su prisutna u kapacitetima naše privrede. Za angažovanje i zaposlenje visokoobrazovanog kadra potrebne su velike organizacije. Mala preduzeća, koja dominiraju u našoj privredi, nemaju veće potrebe za visokoobrazovnim kadrom. Takva struktura privrede stvara ograničenje za studentsku praksu, studenti nemaju gdje i od koga da nauče i steknu potrebne vještine.

Promjenama će se odupirati zaposleni na univerzitetima ali i studenti. Na našim fakultetima starosna struktura nastavnika

ne ide u prilog zagovaranim promjenama. Promjene mogu da nose mladi kadrovi kojih je malo u visokom obrazovanju. Nove generacije studenata, u prosjeku, manje uče i rade u odnosu na prethodne generacije. Podizanje kriterijuma ocjenjivanja i vrednovanja njihovog rada će sigurno naići na snažan otpor. Znanja koja stiču naši studenti u osnovnoj i srednjoj školi moraju da se podignu na veći nivo.

Internacionalizacija visokog obrazovanja u RS će tražiti veću finansijsku podršku ovoj oblasti. Budžetska sredstva su ograničena. Vlastiti prihodi univerziteta se ne mogu povećavati zbog smanjenja broja upisanih studenata ali i zbog slabih kapaciteta domaće privrede koja bi trebala da bude izvor tih sredstava a koje će fakulteti zaraditi radom na projektima za potrebe te privrede. Popravljanje vidljivosti naših univerziteta u svjetskim rang listama, putem objavljivanja naučnih radova u međunarodnim časopisima, ima ograničenje u mogućnostima naših nastavnika da finansiraju takve prijave. Izdvajanje nekoliko hiljada KM za prijavu rada u tim časopisima je izdatak koji rijetko ko od nastavnika može da prihvati.

V - ZAKLJUČAK

Promjene u obrazovanju su zauzele sam vrh tema koja zaokupljaju pažnju javnosti. Zahtjevi se odnose na sve nivoe obrazovanja, od predškolskog do visokog. Bavljenje ovom temom je uslijedilo po osnovu zahtjeva poslovne zajednice ali i zbog očiglednog trenda stalnog smanjenja broja učenika u zemlji i sve većeg odlaska radnika u inostranstvo. Evidentno je da se pitanje reforme visokog obrazovanja postavlja u vrh prioriteta Vlade RS. Aktuelnost i značaj teme je nametnulo potrebu da se u ovom radu bavimo ovom problematikom.

Vlada RS je prvi put, u ovom sastavu, održala tematsku sjednicu posvećenu problemima u visokom obrazovanju, sredinom jula 2019. godine. Na toj sjednici je konstatovano da stanje u ovoj oblasti nije dobro i da su neophodne promjene. Tromost, nefleksibilnost, neprilagođenost globalnim tržišnim trendovima, zastarjeli studijski programi su samo neke od primjedbi koje su istaknute na raspravi a odnose se na stanje u visokom obrazovanju RS.

Nakon rasprave je dogovoreno da se reforma visokog obrazovanja odvija u tri faze. U prvoj fazi će se vršiti analiza stanja, u periodu 2019-2020. godina. U drugoj fazi će se vršiti konsolidacija stanja, do kraja 2022. godine. To je mandatni period ovog sastava Vlade. U trećem periodu, periodu transformacije sistema visokog obrazovanja, treba da se obezbijedi potpuna transformacija i prilagođavanje visokog obrazovanja globalnim tržišnim trendovima. Predviđeno je da ova faza traje do 2035. godine.

Na putu promjena nosioce planiranih aktivnosti čekaju mnoga ograničenja koja bi mogla i ovu reformu da zastave. Početno

ograničenje se odnosi na različito gledanje na poziciju visokoškolskih ustanova u javnom i privatnom vlasništvu. Politički uticaj i kontrola visokog obrazovanja je prisutna u RS, sa izgledima da se taj uticaj povećava. Jače prisustvo politike u ovoj oblasti znači samo udaljavanje od zacrtanih temeljnih ciljeva reforme i udaljavanje od evropskog prostora visokog obrazovanja. Pojedini studijski programi se zadržavaju iako je broj zaposleni na njima veći od broja upisanih studenata. Održavanje takvih studijskih programa se uvijek pravda višim nacionalnim interesima. Takav pristup neće pomoći napretku u oblasti visokog obrazovanju. Promjenama će se odupirati zaposlenih na univerzitetima ali i studenti. Ograničenja su prisutna u kapacitetima naše privrede. Za angažovanje i zaposlenje visokoobrazovanog kadra potrebne su velike organizacije. Mala preduzeća, koja dominiraju u našoj privredi, nemaju veće potrebe za visokoobrazovnim kadrom. Internacionalizacija visokog obrazovanja u RS će tražiti veću finansijsku podršku ovoj oblasti. Budžetska i vlastita sredstva naših univerziteta su ograničena. Od mogućnosti Vlade RS da se izbori sa navedenim ograničenjima će zavisiti ishod ovog reformskog poduhvata.

LITERATURA

- [1] Akcioni plan strategije razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016-2021. godine, Ministarstvo prosvjete i kulture, Banjaluka, juni 2016. www.vladars.net
- [2] Ekspoze mandatarata za sastav nove Vlade RS, www.vladars.net
- [3] M. Stanić, M. Lazarević, T. Stanić, Ključni trendovi društvenog razvoja koji determinišu našu budućnost, IX Međunarodni naučni skup o ekonomskom razvoju i životnom standard, EDASOL 2019., Apeiron, Banjaluka, 2019.
- [4] M. Mirosavljević, Papirnata reforma u Republici Srpskoj, Aljazeera Balkans, www.balkans.aljazeera.net
- [5] M. Đogo, Otvoreno pismo ministru Rajčeviću, www.katera.news
- [6] Program ekonomskih reformi Republike Srpske za period 2019-2021. godine, www.vladars.net
- [7] Srpska pokreće reformu visokog obrazovanja, RTRS, 17.07.2019. www.lat.rtrs.tv
- [8] S. Rajčević: Tri principa reforme visokog obrazovanja, Nezavisne novine, Banjaluka, 16.10.2019. godine, www.nezavisne.com
- [9] Zavod za zapošljavanje RS, www.zzzrs.net
- [10] Zavod za statistiku RS, Bilteni broj 12 do 16. www.rzs.rs.ba